

Frá Róm til Þingvalla

KENNSLULEIÐBEININGAR

NÁMSGAGNASTOFNUN
09772

Til kennara

Um nemendabókina

Kennslubókin *Frá Róm til Þingvalla* er skrifuð til að þjóna markmiðum grunnskólans eins og þau birtast í aðalnámskrá 2007. Eftirtalin inntaksmarkmið, hluti áfangamarkmiða fyrir sögu á miðstigi, marka uppistöðu bókarinnar:

Róm og kristni

Nemandi á að

- hafa gert sér nokkra mynd af Rómaveldi, umfangi þess, kennileitum og borgarlífi
- gera sér grein fyrir uppruna og útbreiðslu kristni í Rómaveldi og hvernig hún barst norður á bóginn

Víkingar í norðri

Nemandi á að

- þekkja helstu drætti í fornsögu norrænna þjóða
- þekkja ýmsa þætti víkingatímans

Frá landnámi til kristni

Nemandi á að

- kunna sögur af landnámi Íslands
- hafa nokkra þekkingu á gæðum lands við landnám, enn fremur trú og siðum, atvinnuháttum og stjórnskipan fyrstu aldir Íslandsbyggðar
- vita hvernig kristni festi rætur á Íslandi

Þessi inntaksmarkmið móta fjóra aðalkafla bókarinnar:

- Í Rómaveldi
- Frá Rómverjum til riddara
- Víkingar og landnámsmenn
- Íslendingar í heiðni og kristni

Um nánari útfærslu er tekið mið af markmiðum aðalnámskrár (2007) þeim sem birtast í viðauka sem dæmi um mögulega fyrirmynd fyrir skólanámskrár. Þar er þessu efni ætlaður staður í 5. bekk eins og eðlilegt er ef söguefni miðstigsins er allt kennt í tímaröð. Nú eru skólar ekki bundnir af því skipulagi og námsbókin ekki gefin út fyrir 5. bekk sérstaklega. En þó er við það miðað að notendur hennar séu tíu ára gamlir og að þeir noti hana frekar í framhaldi af bókum eins og *Komdu og skoðaðu landnámið* og *Komdu og skoðaðu sögu mannkyns* en bókum um tímabilið á eftir eins og *Miðaldafólk á ferð* eða *Snorri Sturluson og mannlíf á miðöldum*, og að námsefni tengt *Leifi Eiríkssyni* sé e.t.v. notað samhliða henni.

Auk inntaksmarkmiða taka bæði námsbókin og þessar kennsluleiðbeiningar mið af rýnimarkmiðum sögunámsins á miðstigi:

Nemandi á að

- hafa sett sig inn í líf og kjör einstaklinga á tímabilinu, óskir og vonir
- geta velt fyrir sér tengingum í námsefninu og leitað að þráðum og samhengi
- hafa fengist við heimildarýni, einkum áreiðanleika og gildi heimilda
- hafa tamið sér að leita að upplýsingum sér til gagns og ánægju um það sem er á dagskrá í sögunámi – á bókasafni, á Netinu ... og á fleiri vegu
- hafa vanist mismunandi leiðum við að tjá söguþekkingu sína og -skilning ..., svo sem í ... frásögn, ... á myndrænan hátt og með leikrænni tjáningu

Sömu leiðis lokamarkmiðum sögu, samfélagsfræði og samfélagsgreinanna almennt, einkum eftirtöldum:

Nemandi

- fá tilfinningu fyrir og skilning á framvindu tímans
- kynnist möguleikum nútímaupplýsingatækni til öflunar ... gagna
- geti unnið sjálfstætt að verkefnum ...
- verði fær um að koma þekkingu sinni og viðhorfum á framfæri með fjölbreyttum hætti, svo sem munnlega eða skriflega, á myndrænan hátt og með leikrænni tjáningu ... einn sér eða í samstarfi við aðra
- setji sig í spor fólks á ýmsum tímum ..., einkum jafnaldra sinna
- geti sett sjálfan sig og fjölskyldu sína í samhengi við hugtökin fortíð, nútíð og framtíð
- geti nýtt sér ýmis birtingarform sögunnar, svo sem munnlegar frásagnir, kennslubækur, handbækur, aðgengileg fræðirit, margmiðlun, efni á Netinu, söfn, sögu- staði og mannvirki
-

Auk fyrrnefndra inntakskafla eru í bókinni styttri æfinga- eða aðferðarkaflar sérstaklega helgaðir almennum markmiðum og rýnimarkmiðum:

- Höfum við komið til Rómaveldis?
- Er það nú alveg víst?
- Hvaða ár gerðist það?
- Söfn og sýningar
- Hvar voru þau á ferð?

Þótt stuttir séu skipta þeir ekki síður máli en inntakskafalarnir og kalla, ef vel ætti að vera, á nokkuð tímafreka vinnu.

Inntakskafalarnir eru efnismiklir og geta gefið tilefni til vinnu og verkefna langt umfram það sem líklegt er að tíminn leyfi. Enda skiptir naumast meginmáli að hver nemandi nái að vinna sig vandlega gegnum allt efni hvers kafla. Hitt varðar meiru að nemendur nái að sökkva sér niður

Í einhver af viðfangsefnunum – hvort sem allur bekkurinn dvelur við það sama eða efninu er skipt milli smærri nemendahópa – og að svigrúm gefist til að leita efnis út fyrir kennslubókina, bæði í annað námsefni og í annars konar heimildir, prentaðar og rafrænar.

Um kennsluleiðbeiningarnar

Námsbókin er ekki skrifuð fyrir tiltekna kennsluaðferð og kennsluleiðbeiningar gefa ekki forskrift að kennsluaðferðum. Þess í stað er stungið upp á verkefnum af fjölbreyttu tagi sem hægt er að velja úr og aðlaga eftir þeim kennsluaðferðum sem hver kennari aðhyllist og hefur náð tökum á. Tillögurnar eru að mestu tengdar einstökum köflum og undirköflum en hér drepjið á fáein almenn atriði:

Innlögn kennara

Í kennsluleiðbeiningum er bent á efni sem kennari gæti útskýrt munnlega í framhaldi af kennslubókinni. Umræðupunktur eru unnir af Sigrúnu Sóley Jökulsdóttur út frá drögum Helga Skúla Kjartanssonar. Einnig eru tíndar til upplýsingar sem kennari getur notað, ef hentar, í umræðum eða innlögn. Er þá ekki síst haldið til haga fróðleikskornum sem tengist myndum bókarinnar og fleiru því að hentugt getur verið að hefja umræðu um þær áður en textinn er lesinn.

Sögurammar, vinnublöð og spurningaleikir

Kennsluleiðbeiningunum fylgja sögurammar, útbúnir af Svanfríði Ingjaldsdóttur, en þeir bjóða upp á fjölbreytta kennslu og útfærslu á efninu.

Einnig fylgja kennsluleiðbeiningunum vinnublöð ásamt svörum við þeim og eru þau unnin af Eygló Sigurðardóttur, fyrir þá sem vilja nota þau, ásamt svörum við þeim.

Ein útfærsla kennslunnar gæti verið að nemendur semji sjálfir einfaldar spurningar úr einstökum köflum. Nemendur geta, hver um sig eða í smáhópum, samið upprifjunarspurningar úr efni sem allur bekkurinn er búinn að fara yfir, eða nokkrir nemendur lesið kafla á undan öðrum til að semja spurningar. Hægt er að setja upp spurningaleiki, t.d. keppni milli liða, sem annaðhvort svara án bókar eða keppast við að finna svör í bókinni.

„Persónusköpun“

Miklu oftast en nefnt er í kennsluleiðbeiningunum er hægt að koma við verkefnum sem í einu lagi má nefna „persónusköpun“:

Nemandi (einn sér eða með öðrum) hugsar sér *persónu* (þekkta eða óþekkta), gerir hana *sýnilega* (sem mynd/myndir á blaði, útklippta pappamynd, brúðu eða grímu, eða með því að leika hana sjálfur) og eignar henni *orð* (skrifar þau í tal- eða hugsunarbólum eða talar sjálfur fyrir munn hennar), *athafnir* (sýnir á mynd, segir frá eða leikur) eða *samskipti* við aðrar sams konar persónur (t.d. leiknar af öðrum nemendum).

Hér ræðir sem sagt um framsetningarhátt allt frá *myndasögu* til *leikrænnar tjáningar*. Einnhverjar slíkar aðferðir, sem kennari og bekkur komast sameiginlega upp á lag með, ættu að henta fyrir mikið af efni kennslubókarinnar. Frásagnir hennar og myndir beina oft athyglinni að einstaklingum og örlögum þeirra, eða flokkum manna sem hægt er að ímynda sér fulltrúa fyrir (t.d. þrælum, landnámsmönnum, kristnu fólki og heiðingjum), og bent er á að á bak við karla eins og víkinga, goða og bændur séu heimili og fjölskyldur. Allt á þetta að auðvelda nemendum að lifa sig inn í söguna fyrir hönd raunverulegra eða ímyndaðra persóna og er mikilvægt að tóm gefist til slíkra verkefna.

Ítarefni

Víða er lagt til að nemendur leiti upplýsinga í öðrum ritum eða á Netinu, enda er það bæði mikilvæg þjálfun og gefur tækifæri til að finna nemendum með ólíka lestrargetu og tölvukunnáttu viðfangsefni við hæfi, m.a. í hópvinnu. Þar sem aðstaðan er misjöfn eftir skólum, bæði bóka-kostur og aðgangur að tölvum, þarf að sníða slík verkefni að aðstæðum, t.d. með hópaskiptingu þar sem aðeins hluti bekkjarins vinnur með ítarefnið á hverjum tíma. Einkum er mikilvægt að takmarkaður tölvukostur verði ekki til þess að nemendur missi af þjálfun í efnisleit á Netinu sem á unglinga- og framhaldsskólastigi verður vafalaust þeirra helsta upplýsingalind.